

*Галина ЯЦЕНКО,
аспір. кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

*Наук. кер. Богдан ВОДЯНИЙ,
заслуж. діяч мистецтв України,
завідувач кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва
проф. Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка*

ФУНКЦІЙНЕ ЗНАЧЕННЯ ДУХОВНОЇ ПІСНІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У тезах висвітлено питання функційності українських духовних пісень, їх значення та вплив на духовний світ людини в сучасному українському суспільстві. Окреслено основні функції духовної пісні та здійснено короткий текстологічний аналіз традиційних церковних і сучасних духовних пісень. На конкретних прикладах окремих духовних пісень розкрито їх зміст, суть та значущість.

***Ключові слова:** духовна пісня, функція, християнські цінності, репертуар, текстологія.*

Українська духовна пісня – явище цілком самобутнє, унікальне за своєю сутністю та багатогранне у функційному значенні. Зазнавши трансформації упродовж декількох століть, українська духовна пісня зберегла основні функції, які невід’ємно пов’язані з екзистенційним світобаченням людини. Духовна пісня уособлює в собі і поезію духовного спрямування, що висвітлює різні переживання людської душі, і музику, яка здатна впливати на емоційно-чуттєву сферу природи людини.

Основні функції духовної пісні: ціннісна, просвітницька, повчальна, художньо-естетична, національно-патріотична, виховна, місіонерська, моральна, катарсисна, дидактична, сотеріологічна, догматична.

Виклики, які диктує нам сьогоднішня, – війна, дають змогу переосмислити, глибше відчувати, переоцінити, а в окремих випадках і збагнути національно-

патріотичні почуття, любов до Батьківщини, її значення у житті людини та місце і роль людини у житті своєї країни.

Національно-патріотична функція в українських духовних піснях виявляється дуже часто. Є чимало пісень, де патріотизм, вболівання, за долю України подаються фрагментарно, поряд з іншими благаннями, а є й такі, що повністю присвячені Україні, молитві за рідний край. Духовний гімн «Боже Великий, Єдиний» [5], молитва за український народ «Боже, послухай благання» [3] вже стали традиційними. Почуття національної самоідентичності, приналежність до соціо-культурного та релігійного середовища, молитва за краще майбутнє України та українців знаходить відображення у текстах сучасних українських духовних пісень. До прикладу: «Молитва за Україну» сл. і муз. К Загаріна, «О, Боже, дай нам з неба миру» сл. О. Борис, муз. В. Хлиста, «Нам Україну благослови» сл. М. Белея, муз. Т. Курчика (гімн до візиту святішого Отця Івана Павла II в Україну).

Ціннісна функція української духовної пісні полягає в досягненні людиною основних християнських понять та цілей, які формують відповідну систему ідеалів, що ними живе християнин і в реалізації яких бачить сенс свого земного життя та життя після смерті. Сенсом життя віруючої людини є Царство Небесне як найвища мета, до якої прагне кожен, хто живе згідно з Євангелієм і отримати яку можнатільки співпереживаючи Тайну Пресвятої Євхаристії. В системі цінностей християн ця Тайна є надзвичайно важливою, тому є багато духовних пісень, що оспівують цей особливо трепетний момент єднання людини з Богом і вказують на його значущість. Яскравим прикладом є пісня «Причастя» сл. о. В. Мендруня, муз. М. Дацка, яка вповні відображає радість і духовне піднесення людини після прийняття Святих Тайн, а також дає нам зрозуміти, що цьому радіють не тільки на землі, але й на небі «...Утіха Матері Марії, Радіє Ангел Хоронитель...». Пісні «Боже мій, Боже, з Тобою пісня» сл. і муз. Ярини та Богдана Трояновських [3], «Моя дорога веде до Бога» («Цей Хрест») сл. і муз. І. Федішин, допомагають людині обрати головне, цінне у вирі буденності і сум'яття.

Серед духовних пісень є немало присвячених Святим, Блаженним, Учителям Церкви, апостолам, мученикам та іншим видатним постатям в історії християнства. Їхні тексти, окрім прослави, досить часто переповідають історію життя того, кого величають, а також дають його особисту характеристику. а отже, виконують просвітницьку функцію. Пісня «Блаженний Миколай» присвячена Блаженному Кир Миколаю Чарнецькому [4]. Великого Учителя Церкви Василя оспівує і прославляє пісня на сл. І. Недільського, муз. М. Федоріва «Хвала Тобі, Василіє Великий». Пісня «Пратулинські мученики» нагадує слухачам про трагічну історію ХІХ ст. у с. Пратулин [3].

Художньо-естетична функція духовних пісень пов'язана із почуттям благоговіння, душевної радості, умиротворення, блаженства від усвідомлення людиною Божої присутності в її житті. Це пісні, де оспівується краса природи, естетика храму, метафізичні уявлення про той незбагнений Рай, досягнути якого бажає людина. Церковна пісня «Радуйся, Маріє» [6] занурює нас у трансцендентному вимірі в молитовну атмосферу храму, з його іконами, дзвонами, кадилом, свічками, звуками співу. Щире захоплення навколишнім світом, любов до Бога та вдячність за усе створене Ним репрезентує церковна пісня в обр. Г. Яценко «Мій Боже».

Духовні пісні, в яких присутні духовно-моральні настанови, життєві поради, що допомагають людині зробити правильний вибір у різного роду життєвих ситуаціях, вибір на користь Добра, а також, які через художній образ навчають Божих Заповідей, виконують повчальну функцію. Зокрема, пісня «Як раненько ся пробудиш» («Моліться Богу») Н. Вахнянина, навчає молитися Богу і зранку, і ввечері, «...Бо нам Господь в ночі, днині защита й покров» [3].

До духовних пісень повчального змісту можемо віднести ще: «Люди мої, люди» о. І. Дуцька, «Зневіра і молитва» Л. Горової, «Знову нас шляхи ведуть» О. Костецької [3] та ін.

Сотеріологічна функція українських духовних пісень виражається у висвітленні особистого акту покаяння людини та поривання людської душі до переміни, екзистенційного виходу її на новий, вищий духовний рівень.

Головною темою у таких піснях є спасіння через покаєння і навернення, глибинне усвідомлення людського гріхопадіння, щирий жаль та тверде бажання жити по-новому. Часто це страсні церковні пісні, які виконуються переважно в часі Великого посту: «Щоб спасіння мати ласку» сл. о. В. Мендруня, ЧСВВ, обр. М. Дацка, «Під Хрест Твій стаю», «Хрест на плечі накладають» в обр. В. Семчишина, «Чи ти був на Голготі» та ін.

Водночас є й сучасні естрадні духовні пісні сотеріологічного спрямування, до прикладу, пісня «Ти благий» (з репертуару сестер редемптористок, МНІ).

Висновки. Варто зазначити, що значна частина духовних пісень не обмежується лише однією функцією, а синтезують у собі дві, а то й більше. Нерідко в одній пісні можемо спостерігати художньо-естетичний аспект, поруч з покаєльно-молитовними інтенціями, або декларуванням духовно-моральних повчань. Загалом, у цих тезах ми лише побіжно торкнулися проблеми функційності української духовної пісні, виходячи виключно з короткого текстологічного аналізу. Означена тема є значно глибшою і масштабнішою, тому потребує подальшого детальнішого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верета Г. Бог є любов: хорові твори на слова о. Василя Прийми. Львів, 2016. 40 с.
2. Водяний Б., Водяна В. Молодіжний духовний театр «Воскресіння». Кроки духовно-мистецького зростання. Тернопіль, 2006. 7 с.
3. Господь моя пісня : збірник релігійних пісень. Львів : Свічадо, 2018. 653 с.
4. Дацко М., Мендрунь В. Душі несхитні Ісусові милі: хорові твори присвячені Блаженним української греко-католицької церкви . Львів : Місіонер, 2004. 96 с.
5. Лисенко М. Релігійні твори для мішаного хору. Дрогобич : Відродження, 1993. 36 с.
6. Семчишин В. Церковні пісні для мішаного хору, ч. 3. Тернопіль, 2007. 47 с.